

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

03.03.2020 ел

№ 7

**2020-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Бөгелмә муниципаль районының
«Восточный авыл жирлеге»
муниципаль берәмлекендә кече һәм урта
эшкуарлык субъектларын үстерүнен
муниципаль программыны турыйнда**

«Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турыйнда» 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү, Восточный авыл жирлеге территориясендә кече һәм урта эшкуарлык субъектлары эшчәнлеге өчен уңай шартлар тудыру максатларында карап бирәм:

1. 2020-2024 елларга Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү программын расларга.
2. Әлеге каарның жирлек территориясендә маңсус мәгълүмат стендларында халыкка житкерергә һәм муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында урнаштырырга.
3. Әлеге каарның үтәлешен контрольдә тотам.

Л.Ш. Исмәгыйлева

Татарстан Республикасы
Бөгелмә муниципаль районның
Восточный авыл жирлеге
башкарма комитетының
«03» мартаңдагы
7 номерлы карарына
кушымта

2020 - 2024 елларга Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районның
«Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта
эшкуарлык субъектларын үстерү программасы паспорты

Программаның Исеме	Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районның «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү программасы (алга таба-Программа)
Нигез эшләү өчен программа	«Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында » 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль закон»; «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон»
Программаны Эшләүче	Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты
Программа чараларын башкаручылар	Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты
Программаның төп максатлары	- Бөгелмә муниципаль районның " Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерү һәм аларның социаль-икътисадый бурычларын хәл итүдә ролен арттыру өчен уңай шартлар тудыру ;; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларының көндәшлеккә сәләтлелеген тәэмин итү; - муниципаль берәмлектә кече һәм урта эшмәкәрлек

	<p>субъектларына ярдәм күрсәту</p> <p>Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районның "Восточный авыл жирлеге" муниципаль берәмлеге башлыгы);</p> <ul style="list-style-type: none"> - кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттыру; - халыкны эш белән тәэмин итү һәм үзмәшгульлекне үстерү;
Программаны тормышка ашыру вакыты	2020-2024 еллар
Программаның төп чаралары исемлеге	<ul style="list-style-type: none"> - кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына финанс ярдәме күрсәту; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм инфраструктурасы эшчәнлеген тәэмин итү; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мәлкәт ярдәме күрсәту - кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсендә социаль яклау һәм хезмәтне саклау механизмнарын эшләү һәм гамәлгә керту.
Программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтиҗәләре	<ul style="list-style-type: none"> - кече һәм урта бизнеста эшләүчеләр санын арттыру. - кече һәм урта эшмәкәрлектә уртacha хезмәт хакы күләмен урта тармаклы дәрәжәгә житкерү; - кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларыннан барлык дәрәжәдәге бюджетларга салым керемнәрен арттыру - авыл инфраструктурасын үстерү һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшырту; - район икътисадының өстенлекле тармакларында: хезмәт күрсәту (көнкүреш, төзелеш, ТКХ), авыл хужалыгында эшчәнлек алыш баручы кече предприятиеләр өлешен арттыру ягына авылның Кече һәм урта эшкуарлыгының тармак структурасын үзгәртү; - кече һәм урта бизнес оешмалары тарафыннан үзләре житештергән товарлар, башкарылган эшләр һәм күрсәтелгән хезмәтләр күләмен арттыру.

Программаны финанслау күләме һәм чыганаклары	Жирлек бюджеты, бюджеттан тыш фондлар акчалары, эшкуарларның үз акчалары һәм жәлеп ителгән инвестицияләр
Программаның үтәлешен контролльдә тоту	Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты

1. Гомуми нигезләмәләр

Әлеге Программа «Россия Федерациясенде жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясенде кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында» 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә эшләнгән.

«Россия Федерациясенде жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүгә ярдәм итү мәсьәләләре керә.

«Россия Федерациясенде кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында» 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү өчен шартлар тудыру (алга таба- СМСП) кертелде.

Әлеге программаның максатлары һәм төп бурычлары Бөгелмә муниципаль районының «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә максатларга ирешүгә юнәлдерелгән чараплар исемлеген, чарапларны тормышка ашыру өчен жаваплы булган финанслау күләмен һәм чыганакларын, эшчәнлекнең нәтижәлелеге күрсәткечләрен билгели.

2. Проблеманың эчтәлеге һәм аны программа методлары белән хәл итү кирәклеген нигезләү

Кече һәм урта эшкуарлык Бөгелмә муниципаль районының «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә икътисадый һәм социаль бурычларны хәл итүдә мөһим роль уйный, чөнки яңа эш урыннары булдыруга,

кулланучылар базарын товарлар һәм хезмәт күрсәтүләр белән баетуга, халыкның икътисадый мөстәкыйльлеген, салым керемнәренең тотрыклылыгын тәэмин итә.

Эшмәкәрлекне үстерү Бөгелмә муниципаль районның Восточный авыл жирлегенең социаль-икътисадый үсешендә өстенлекле бурычларның берсе булып тора.

Бүгенге көндә Бөгелмә муниципаль районның Восточный авылы жирлегендә 2 шәхси эшқуар һәм 2 крестьян-фермер хужалыгы теркәлгән.

Кече һәм урта эшқуарлык субъектларның төп эшчәнлеге: кибетләрдә азык-төлек һәм сәнәгать товарларын ваклап сату, терлекчелек.

Авыл икътисадында кече һәм урта эшқуарлыкның ролен чагылдыручи мөһим күрсәткеч салым кертеме зурлыгыннан гыйбарәт.

Авыл икътисадында кече һәм урта эшқуарлыкның ролен чагылдыручи мөһим күрсәткеч-салым кертеме зурлыгы СМСП үсешендә тоткарауучы факторларны проблемалар төркемнәренә бүләргә мөмкин:

1. матди-техник тәэмин ителеш (производство һәм хезмәт урыннары, заманча жиһазлар житмәү яки булмау, персоналның Түбән квалификациясе, эшмәкәр эшчәнлегенең тиешенчә якланылмавы һ. б.);
2. матди-финанс проблемалары:
  - предприятиене теркәү өчен капитал алуда кыенлыклар;
  - эйләнештәге акча житмәү;
  - эшчәнлеген киңайту өчен үз акчаларың да, заем акчаларының да житмәве.

Күпчелек СМСП финанс хәленең тотрыксыз булуы һәм акчаларның житмәве аркасында үз үсеше, яңа технологияләр керту, продукциянең һәм хезмәтләрнең сыйфатын күтәрү, озак сроклы инвестицияләрне гамәлгә ашыру, яңа базарларны үзләштерү өчен эчке стимуллардан мәхрум. Эшмәкәрләрнең төп өлеше кредит һәм заем акчаларын кулланмый, барыннан да элек кирәkle тәэмин итү һәм кредит тарихлары булмау аркасында. Традиция буенча коммерция банклары кече һәм урта бизнесны хезмәт күрсәтүдә шактый күп көч таләп итә торган, югары куркыныч һәм чагыштырмача түбән керемле дип саныйлар. Югары кредит куркынычларын банклар эре бизнеска карата югарырак процент ставкалары исәбенә компенсацияләргә тырыша. Шуңа бәйле рәвештә кече һәм урта бизнесны кредитлау процессы әле массакуләм булмаган. Мона икътисадның үсә барган кризисы шартлары китерә.

Күпчелек эшмәкәрләр, идарә итү һәм коммерция каарларын кабул итү өчен, мохтаж мәгълүмат турында төрле аспектлары бизнес алыш бару. Кече һәм урта бизнесны мәгълүмат белән тәэмин итү проблемасы традицион формаларны кулланып хәл итлергә мөмкин.

Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты кече һәм урта бизнесны социаль стабильлекнең ышанычлы гаранты буларак карый һәм эшкуарлык эшчәнлегенә эшкә сәләтле актив кешеләрне жәлеп итү бурычын хәл итә.

Жирлекнең реаль икътисади потенциалы әле бетмәгән, кече һәм урта бизнеста булган проблемалар аз түгел, аларны әле хәл итәргә кирәк. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттыру, кече һәм урта бизнес өлкәсендә халыкның мәшгульлеген арттыру, кече һәм урта бизнес предприятиеләре житештергән продукция құләмнәренең артуы, жирле үзидарә органнары, ярдәм инфраструктурасын барлыкка китерүче оешмалар, ижтимагый берләшмәләр һәм коммерциячел булмаган оешмалар эш-ләрен берләштерү һәм килешеп эшләү. Моның белән бәйле рәвештә, Программа кабул итү зарурлығы туа, ул кече һәм урта эшкуарлыкны алга таба үстерү өчен норматив-хокукий база булдыру, кече һәм урта эшкуарлык субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мәлкәти ярдәм күрсәтү, шулай ук контроль процессын оештыру өчен комплекслы гамәлләр планын тәшкил итә.

3. Программаның төп максатлары һәм бурычлары

3.1. Программаның төп максатлары булып тора:

- Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлегенең социаль-икътисади бурычларын хәл итүдә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерү һәм аларның ролен арттыру өчен уңай шартлар тудыру;;
- кече һәм урта эшкуарлык субъектларының көндәшлеккә сәләтлелеген тәэммин итү;
- Бөгелмә муниципаль районының Восточный авыл жирлеге Кече һәм урта эшкуарлык субъектларына үзләре житештергән товарларны (эшләрне, хезмәт күрсәтүләрне) алга этәрудә ярдәм күрсәтү);
- кече һәм урта эшмәкәрлек санын арттыру;
- халыкны эш белән тәэммин итү һәм үзмәшгульлекне үстерү;
- талантлы яшьләрне һәм потенциаль идарәчеләрне ачыклау һәм кече эшкуарлыкка жәлеп итү;;
- кече һәм урта эшкуарлык субъектлары тарафыннан житештерелә торган товарлар (эшләр, хезмәт күрсәтүләр) өлешен арттыру);
- барлық дәрәҗәдәге бюджетларның салым керемнәрендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары тарафыннан түләнгән салымнарның өлешен арттыру.

3.2. Куелган максатларга ирешү өчен хәл итәргә кирәк булган бурычларны:

- Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлегенең Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм инфраструктурасын үстерүү;;

-конкурентлылык сәләтен һәм кече һәм урта эшкуарлыкның инвестицион жәлеп итүчәнлеген арттыруу;;

- ижтимагый һәм профессиональ оешмаларның һәм эшмәкәрләрнең берләшмәләренең ролен көчәйтүү;

- район икътисадының өстенлекле тармакларында кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүгө булышлык күрсәтүү: инновация эшчәнлеге; хезмәт күрсәтүү (көнкүреш, төзелеш, ТКХ); сәнәгать-халык қулланышы товарлары житештерүү, азық-төлек (сөт, ит), һөнәрчелек, милли һәм мәдәни үзенчәлекләрне исәпкә алыш; авыл хужалыгы (крестьян (фермер) хужалыклары, авыл хужалыгы продукциясен эшкәртүү);

- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мөлкәти ярдәм күрсәтүү;

- Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге территорииясендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм инфраструктурасын барлыкка китерүче оешмаларга һәм кече һәм урта эшкуарлык субъектларына мәгълүмати ярдәм күрсәтүү;

- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына консультация һәм оештыру ярдәме күрсәтүү;

- торак-коммуналь өлкәдә, төзекләндөрү өлкәсендә, ремонт-төзелеш эшләрендә, жәмәгать туклануы һәм башка өлкәләрдә муниципаль заказларны үтәүгө кече һәм урта эшмәкәрлекне жәлеп иту.

Программаның бурычлары аның ахыргы максаты белән билгеләнә һәм эшкуарлык эшчәнлеген активлаштыруга, яна эш урыннары булдыруга һәм эшкуарлыкка жәлеп ителгән киң катлам халыкның тормыш дәрәҗәсөн күтәрүгә ярдәм итә торган уңайлы мохит булдырудан гыйбарәт.

4.Программаның төп принциплары

Программаның төп принциплары түбәндәгеләрдән гыйбарәт:

- СМСП ярдәме күрсәтүне сорап мөрәжәгать итүнең гариза бирү тәртибе;

- СМСП ярдәме инфраструктурасының һәркем өчен мөмкин булуы;

- программа белән каралган критерийларга туры килә торган СМСПдан тиешле программаларда катнашу өчен бертигез файдалану.;

- "Конкуренцияне яклау турында" 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән таләпләрне үтәп ярдәм күрсәтү»;

- ярдәм күрсәтү процедуralарының Ачыклыгы.

5. Программаны тормышка ашыру вакыты

Программаны тормышка ашыру срогоғы-202024 еллар.

6. Ярдәм күрсәтү турында Кече һәм урта эшкуарлык субъектларының мөрәжәгатьләрен карау тәртибе

24.07.2007 ел, №209-ФЗ Федераль законда каралган рәвешләрдә аларга ярдәм күрсәтүгә дәгъва қылучы кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары язма рәвештә яисә электрон документ рәвешендә Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлегенең жирле үзидарә органнарына мөрәжәгать итәләр.

Кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм күрсәтүне сорап мөрәжәгать иткәндә "Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында"24.07.2007 ел, № 209-ФЗ Федераль законның 4 статьясында билгеләнгән шартларга туры килүен раслаучы документлар тапшырылырга тиеш.

Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары тарафыннан кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының мөрәжәгатьләре 30 көнлек сротка карала.

Кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм күрсәтү турында мөрәжәгать буенча кабул ителгән карап кабул ителгәннән соң биш көн эчендә хәбәр ителергә тиеш.

Законнарда билгеләнгән очракларда кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм күрсәтү конкурс нигезендә гамәлгә ашырыла. Конкурсларны оештыру һәм үткәрү Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына субсидияләр бирү шартлары һәм тәртибе Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының норматив хокукий актлары белән билгеләнә.

7.Программа чаралары системасы

Программа чараларын тормышка ашыру 2020-2024 елларга Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү программының кысаларында жирле бюджет, бюджеттан тыш фонdlар, эшмәкәрләрнең үз акчалары, инвестицияләр жәлеп итү шартларында гамәлгә ашырыла.

Программа чаралары Программа тарафыннан билгеләнгән бурычлар нигезендә эшләнгән.

Чаралар исемлеге

Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районның «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерү программалары

№	Чараның исеме	Гамәлгә ашыру срокы	Финанслау чыганагы	Финанслау күләме (мәң сум).					Башкаручылар
				2020	2021	2022	2023	2024	
1. Кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар камилләштерү									
1.1	Кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү һәм аңа ярдәм итү мәсьәләләрен җайга салучы муниципаль нормативхокукий базаны булдыру	2020-2024 еллар дәвамында	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
1.2	Муниципаль заказны урнаштыруда кече эшкуарлык субъектларының катнашуы мониторингы	дайми	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
1.3	Кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү мәсьәләләре буенча аларның фикерен исәпкә алу максатында коммерциячел булмаган оешмалар, Эшкуарларның ижтимагый берләшмәләре белән үзара хезмәттәшлек	Кирәк булганда	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
1.4	Программа кысаларында ярдәм алучы кече һәм урта эшкуарлык субъектлары реестрын формалаштыру һәм алыш бару	дайми	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
1.5	Шәхси ярдәмче хужалыклар, крестьян-фермер хужалыклары һәм башка авыл хужалыгы товар	2021 елның 3 кварталы, 2024 елның 3 кварталы	СМСП чаралары	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты

	житештерүчеләре житештерэ торган әзәрләү продукциясе эшчәнлеген үстерү									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	2.Бөгелмә муниципаль районының «Восточный авыл жирлеге» муниципаль берәмлекендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм итү инфраструктурасы эшчәнлеген тәэмин итү. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мәлкәт ярдәме күрсәтү									
2.1	Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына консультацион ярдәм күрсәтүне гамәлгә ашыру һәм үстерү	даими	Финанс-лау таләп ителми	-	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
2.2	Эшкуарлыкка кредит бирү шартлары белән программаларны яктырту	даими	Финанс-лау таләп ителми	-	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты
	3. Кече һәм урта эшкуарлык өлкәсендә социаль яклау һәм хезмәтне саклау механизмнарын эшләү һәм гамәлгә кертү									
3.1	Хезмәтне саклау буенча эшләрне оештыру мәсьәләләрендә консультация-методик ярдәм	Кирәк булганда	Финанс-лау таләп ителми	-	-	-	-	-	-	Авыл жирлеге башкарма комитеты

8. Программа белән идарә итүне оештыру (программаны тормышка ашыру механизмы)

Программаны тормышка ашыру механизмы-билгеләнгән нәтиҗәләргә ирешүне тәэмин итә торган сроклар буенча координацияләнгән, җаваплы башкаручыларга программалы чаралар системасы.

Программаның заказчысы-Бөгелмә муниципаль районының Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты, аның бурычына Программа чараларын башкаруны оештыру һәм башкаручыларның үзара хезмәттәшлекен координацияләү керә.

Программа чараларын үтәү «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында»2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

9. Программаны тормышка ашыру барышын контролльдә тоту

Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты һәм Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге Советы программаны тормышка ашыруның барышын һәм бүлеп бирелә торган акчаларны үзләштерүне контролльдә тота.

Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге башкарма комитеты ел саен Бөгелмә муниципаль районы Восточный авыл жирлеге Советына Программаның үтәлеше турында хисап бирә.

10. Программаның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеген бәяләү

Программаны гамәлгә ашыру авылда икътисадый һәм социаль вәзгыятькә үңай йогынты ясаячак, инвестицион климатны яхшыртуга, авыл инфраструктурасын үстерүгә, кече һәм урта эшкуарлык субъектларының көндәшлеккә сәләтлелеген арттыруга һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшыртуга ярдәм итәчәк.

Программаны тормышка ашыру қысаларында кече һәм урта бизнес секторында халыкның тотрыклы эш белән тәэмин ителешен тәэмин итү, авылда кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттыру, Бөгелмә муниципаль районының Восточный авыл жирлеге бюджетына кече һәм урта эшкуарлык субъектларыннан салым һәм салым булмаган керемнәрне арттыру күздә тотыла.

2020-2024 елларга программа нәтиҗәләре булырга тиеш:

- кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттыру;

- кече hэм урта эшмәкәрлек субъектлары хезмәткәрләренең исемлек буенча уртача санын арттыру;
- кече бизнес оешмалары тарафыннан үзләре житештергән товарлар, башкарылган эшләр hэм күрсәтелгән хезмәтләр күләмен арттыру